herbal medicine. Allen & Unwin; 2nd edition (1 February 2004). 184 pages.
11. WHO monographs on selected medicinal plants VOLUME 4. WHO Consultation on Selected Medicinal Plants (4th: 2005: Salerno-Paestum, Italy) II. World Health Organization.

Axborot manbalari

1. www.gov.uz - O'zbekiston Respublikasi hukumat portali
2. www.lex.uz - O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasining rasmiy veb-sayti
3. www.tdau.uz - Toshkent davlat agrar universitetining rasmiy veb-sayti
4. https://t.me/channel_tsau_library - TDAU Axborot resurs markazi rasmiy veb-sayti
5. www.floruz.uz - O'zRFA Botanika insitutining rasmiy veb-sayti
6. www.plam.ru - Online kutubxonaning rasmiy veb-sayti
7. www.plantarum.ru - Rossiya va qo'shni mamlakatlarning o'simliklari va lishayniklari: ochiq onlayn atlas va o'simliklar bo'yicha qo'llanma

Mazkur fanning Sillabusi Toshkent davlat agrar universiteti Kengashining 2025 yil "04" 07 dagi "13"–sonli majlis bayonnomasi bilan ma'qullandi.

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

TOSHKENT DAVLAT AGRAR UNIVERSITETI

"TASDIQLAYMAN"
O'quv-uslubiy boshqarma boshlig'i
_____ B.Kasimov
2025 yil "04" 07

DORIVOR O'SIMLIKLAR RESURSSHUNOSLIGI

FAN SILLABUSI
(SIRTQI)

Bilim sohasi:	800000 - Qishloq, o'rmon, baliq xo'jaligi va vetenariya
Ta'lim sohasi:	810000 - Qishloq xo'jaligi
Ta'lim yo'nalishi:	60812100 - Dorivor o'simliklarni yetishtirish va qayta ishlash texnologiyasi

Kafedra mudiri _____ **Amanova M.M.**

Fan o'qituvchisi _____ **Qaysarov V.T.**

_____ **Oqboyeva H.A.**

Toshkent – 2025

Сканировано с CamScanner

FAN SILLABUSI

Toshkent davlat agrar universiteti

Fan to'g'risida ma'lumot

Fan shifri: DO'RM4304
Fan nomi: **Dorivor o'simliklar resursshunosligi**

Semestr/Yil: **8-semestr/ 2025-2026 o'quv yili**
Kafedra: **Dorivor o'simliklar kafedrasi**
Soatlar/kreditlar miqdori: 4 ECTS (16 auditoriya soati)

Ma'ruza	Amaliy mashg'ulot	Mustaqil ta'lim	Jami
8	8	104	120

Fan bo'yicha mashg'ulotlarning joylashuvi:
Auditoriya vaqti: Dars jadvaliga asosan
Talablar: Dorivor o'simlikarni yetishtirish va qayta ishlash texnologiyasi yo'nalishi talabalari uchun mo'ljallangan
Fan uchun mas'ul kafedra: Dorivor o'simliklar kafedrasi
Instruktor to'g'risida ma'lumot

Instruktor: Qaysarov Vahob To'xtamishevich, Oqboyeva Husnnora Akmal qizi
Kafedra joylashgan joyi: TDAU, TDAU, O'rmon xo'jaligi va landshaft dizayn fakelteti binosi, 101-xona.
Telefon: 71-260-36-34
Mobil: +(998)93 397-14-10, +(998)90 989-95-40
E-mail: v.kaysarov@mail.ru, khusnnoraokboeva@mail.com

I. Fan tavsifi

Ushbu fan O'zbekiston florasiga mansub tabiiy dorivor o'simliklar turlari, ularni tarqalish areali, bioekologiyasi, tabiiy populyasiyasi, tabiatdagi resurslari, O'zbekiston florasining xilma-xilligi va ularning zahiralari hamda muhofaza qilish, ulardan oqilona foydalanish strategiyasini ishlab chiqishni o'rgatishdan iborat. O'zbekiston florasida tabiiy ko'plab dorivor o'simliklar o'sadi. Ushbu dorivor o'simliklarning tabiiy zahiralarni o'rganish, asrash o'simlik dunyosini muhofaza qilishga asos bo'ladi. Shu bois, mazkur fanning talablarga o'qitilishi sifatli kadrlar yetishtirishda nazariy va amaliy jihatda asos bo'lib xizmat qiladi.

II. Fanning maqsadi

Faning asosiy maqsadi — talabalarni dorivor o'simlik resurslarini ilmiy asosda baholash, ularni aniqlash, saqlash, ko'paytirish prinsiplari bilan tanishtirishdir.

Mazkur fan dorivor ahamiyatga ega o'simliklarning tabiiy resurslarini, ularning tarqalish areallari, biologik-xususiyatlari, iqtisodiy ahamiyati, tabiatdagi zahiralarini o'rganish, ularni muhofaza qilish, qayta tiklash, oqilona foydalanish va sanoat uchun xom-ashyo bazasini yaratish yo'nalishlarida bilim va ko'nikmalarni shakllantiradi.

Bundan tashqari, fan talabalarga quyidagilarni o'rganish imkonini beradi:

- dorivor o'simliklarning ekologik va iqtisodiy ahamiyatini tushunish;
- ularning tabiiy resurslarini monitoring qilish usullarini o'rganish;
- muhofaza va tiklash chora-tadbirlarini ishlab chiqish bo'yicha zarur bilim va amaliy ko'nikmalarni beradi.

III. Ta'lim berish natijalari

Bilish va tushunish jihatidan:
Talabalar quyidagi imkoniyatlarga ega bo'lishlari kerak:

- O'zbekiston florasidagi dorivor o'simliklarning tarqalish areali va zahiralari, o'simliklarni sistematikasini bilish;
- xom ashyo turlarini o'rganish;
- o'simliklar aniqlagichi bilan ishlashni o'rganish;
- "Qizil kitob"ga kiritilgan dorivor o'simliklarni bilish, o'simliklarni morfologik belgilari bo'yicha aniqlay olish.

Tahlil jihatidan:
Talabalar quyidagi imkoniyatlarga ega bo'lishlari kerak:

- ma'lumotlarni tahlil qilish, tartibga solish va sharhlash;
- sohaga doir iqtisodiy-statistik ma'lumotlarni to'plash;
- dorivor o'simliklar xom ashyosini xaritalash o'rganish;
- soha doirasida xorijiy tajribalarni qo'llash;

Baholay olish jihatidan:
Talabalar quyidagi imkoniyatlarga ega bo'lishlari kerak:

- dorivor o'simlikni boshqa yaqin turlaridan ajrata olish;
- dorivor o'simliklar xomashyo zahirasini aniqlash;
- dorivor o'simliklarning tabiiy resurslaridan oqilona foydalanishni samarali usullari haqida takliflar bera olish.

IV. Ta'lim berish usullari

- ma'ruzalar;
- amaliy ta'lim;
- guruhlarda ishlash;
- taqdimotlarni qilish;
- munozara;
- mustaqil o'rganish;
- so'rov o'tkazish.

Сканировано с CamScanner

V. Fanning tarkibiy tuzilishi:

5.1 Maruza mashg'ulotlari

Dars	Mavzular	Ma'ruza mashg'ulotlar rejasi	Ma'ruza mashg'ulotlari soati
1	Dorivor o'simliklar resursshunosligi to'g'risida tushuncha va uning vazifalari.	1. Fanning maqsad va vazifalari. 2. Asosiy geobotanik va resursshunoslik atamalar. 3. Fanning xalq xo'jaligi va qishloq xo'jaligi sohasidagi ahamiyati.	2
2	O'zbekiston dorivor o'simliklarining xom ashyo zahiralarini aniqlash.	1. O'zbekiston dorivor o'simliklarining xom ashyo zahiralari va ularni aniqlash uslublari. 2. Dorivor o'simliklarni kartagrafiyasini tuzish. 3. O'zbekistonda tabiiy holda tarqalgan dorivor o'simliklar. 4. O'zbekistonda madaniy holda yetishtiriladigan dorivor o'simliklar.	2
3	Dorivor o'simliklarni zahirasini (hosildorligi) aniqlash va tiklash usullari.	1. Dorivor o'simliklarni zahirasini (hosildorligi) aniqlash. 2. Dorivor o'simliklarni zahirasini (hosildorligi) tiklash usullarini o'rganish.	2
4	Tabiiy sharoitda yo'qolib ketish xavfi bo'lgan va kamayib ketayotgan noyob dorivor o'simliklar, ularni madaniylashtirish muammolari.	1. Tabiiy sharoitda yo'qolib ketish xavfi bo'lgan dorivor o'simliklar. 2. Yo'qolib ketish xavfi bo'lgan dorivor o'simliklar. 3. Kamayib ketayotgan noyob dorivor o'simliklar. 4. Dorivor o'simliklarni madaniylashtirish muammolari.	2
	Jami:		8

5.2 Amaliy mashg'ulotlar

Dars	Mavzular	Amaliy mashg'ulotlar rejasi	Amaliy mashg'ulotlari soati
1	Dorivor o'simlik resursshunosligi faniga kirish. Asosiy geobotanik va resursshunoslik atamalar.	1. Kirish. Fan haqida umumiy ma'lumot. 2. Asosiy geobotanik atamalar. 3. Asosiy resursshunoslik atamalar.	2
2	Geobotanik va resursshunoslik izlanishlarni amaliy asoslari.	1. Geobotanik izlanishning amaliy asoslari. 2. Resursshunoslik izlanishlarning amaliy asoslari.	2
3	Dorivor o'simlik zahirasini aniqlash usullari	1. Dorivor o'simlik zahirasini aniqlash usullar (hisoblash maydonchalari usuli). 2. Dorivor o'simlik maxsulotlarini yillik miqdorini rejalashtirish va hisoblash. 3. Dorivor o'simliklarni kartografiyasi haqida umumiy tushuncha (xaritaga belgilash usullari).	2
4	Dorivor o'simliklarni muhofaza qilish va resurslaridan oqilona foydalanish.	1. Dorivor o'simliklarni muhofaza qilish omillari. 2. Dorivor o'simliklarni istiqbolli toifalarga ajratish. 3. O'zbekiston milliy bog'lari va O'zbekiston qo'riqxonalarining vazifalari.	2
	Jami:		8

VI. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar

Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular:

1. O'zbekiston florasi dorivor o'simliklar.
2. Tog' mintaqasi dorivor o'simliklari.
3. Dorivor o'simliklardan foydalanish asoslari.
4. Efir moyli dorivor o'simlik turlari va muhofazasi.
5. Vitaminli dorivor o'simliklar turlari va ularning resurslari.
6. Na'matak turlari va uning zahiralari.
7. Chakanda areali va zahiralari.
8. Zirk areali va zahirasi.
9. Tog' rayhon zahiralari va aniqlash usullari.
10. Gulbandli kiyiko't turlari zahiralari.
11. Dorivor bo'ymodaron va uning tarqalishi.
12. Do'lana turlari va uning areali.
13. Chotqol tizma tog'lari dorivor o'simliklari resurslari va muhofaza choralari.
14. Xisor tog'lari dorivor o'simliklari resurslari va muhofaza choralari.
15. Kizil qum cho'llari dorivor o'simliklari resurslari va muhofaza choralari.
16. Zomin tog'lari dorivor o'simliklari resurslari va muhofaza choralari.
17. Milliy bog'lar va ularning amaliy ahamiyati.
18. O'zbekiston ziravor o'simliklari va muhofaza choralari.
19. Qo'riqxonalar va ularning ahamiyati.
20. O'zbekiston "Qizil kitob"iga kiritilgan dorivor o'simliklar.
21. Dorivor o'simliklarni o'sadigan joylarini izlab topish.
22. Dorivor o'simliklarni o'sadigan joylarni xaritaga belgilash.
23. Dorivor o'simlik zahirasini aniqlash usullari:
24. Dorivor o'simliklarni hosildorligi va tiklanish davrini aniqlash.
25. Dorivor o'simlik maxsulotlarini yillik miqdorini rejalashtirish.
26. Dorivor o'simliklar xom ashyosini tayyorlash asoslari
27. Respublikamizda asosiy tayyorlanadigan dorivor o'simliklar
28. Arman gulxayrisi – *Althaea armeniaca* Ten. zahiralari va aniqlash usullari.
29. Achchiq toron – *Polygonum hydropiper* L. zahiralari va aniqlash usullari.

Сканировано с CamScanner

30.Maydagulli tog'rayhon-*Origanum tytthantum* Gontstch. zahiralari va aniqlash usullari.
31.Dag'al dalachoy – *Hypericum scabrum* L. zahiralari va aniqlash usullari.
32.Oddiy dalachoy – *Hypericum perforatum* L. zahiralari va aniqlash usullari.
33.Zirk turlari zahiralari va ularni aniqlash usullari.
34.Lansetsimon zubturum – *Plantago lanceolata* L. zahirasi va aniqlash usullari.
35.Na'matak turlari zahiralari va aniqlash usullari.
36.Dala qirqbo'g'imi – *Equisetum arvensa* L. zahiralari va aniqlash usullari. species. zahiralari va aniqlash usullari.
37.Bo'ymodaron – *Achillea millefolium* L. zahiralari va aniqlash usullari.
38.Dala qirqbo'g'imi – *Equisetum arvensa* L. zahiralari va aniqlash usullari.
39.Ittikanak – *Bidens tripartita* L. zahiralari va aniqlash usullari.
40.Dorivor o'simliklarni muhofaza qilish va ularni resurslaridan oqilona foydalanish.
41.O'zbekiston tabiiy qo'riqxona fondi yerlarini o'rganish
42.Tabiiy sharoitda yo'qolib ketish xavfi bo'lgan va kamayib ketayotgan noyob dorivor o'simliklar, ularni madaniylashtirish muammolari
43.O'zbekiston dorivor o'simliklarini madaniylashtirish
44.Botanika bog'ida introduksiya qilingan dorivor o'simliklar.
45.O'rta Osiyo tabiiy florasi o'simliklarni O'zR FA Botanika bog'ida, introduksiya qilish nuqtai nazaridan o'rganishdagi ayrim uslubiy masalalar.
46.Dorivor o'simliklarni birlamchi introduksiyasi (madaniylashtirish) va samarali madaniylashtirishda ekologik faktorlarni ahamiyati.
47.O'simliklarning kimyoviy tarkibini o'zgaruvchanligi va ularning omillari.
48.Botanika bog'ida introduksiya qilingan dorivor o'simliklr.
49.O'zbekistonda yovvoyi holda o'sadigan dorivor o'simliklardan tibbiyotda foydalanish.
50.O'zbekistonda yig'ib olinishi mumkin bo'lgan dorivor o'simliklar.

Mustaqil o'zlashtiriladigan mavzular bo'yicha talabalar tomonidan loyiha ishi, esse, tezis yoki ilmiy maqola yozish, referatlar tayyorlash va uni taqdimot qilish tavsiya etiladi.

VII.Baholash

Fanning yakuniy bahosi uchta yo'nalishdagi baholarga asoslanadi:

(1) Dars mashg'ulotlariga tayyorgarlik va faol ishtirok etish (15%).

Dars jarayonida muntazam ishtirok etishdan tashqari, talabalar darslar boshlanishidan oldin onlayn o'quv materiallari bilan tanishgan bo'lishlari talab etiladi. Har bir talabadan ma'ruza va amaliy mashg'ulotlarda faol ishtirok etish talab qilinadi.

(2) Auditoriyadagi mashg'ulotlar (15%)

Har bir ma'ruza va amaliyot mashg'ulot bo'yicha topshiriqlar keying dars mashg'ulotiga qadar bajarilib topshirilishi lozim. Ma'ruza va amaliy mashg'ulotlarida berilgan topshiriqlarni bajarish (30%).

(3) Yakuniy baholash (40%) (Baholash turi, vaqti, baholash mezonlari)

VIII. ADABIYOTLAR

Asosiy adabiyotlar

1. *Lama Y.C., Ghimire S.K. and Thomas Y. Medicinal plants of dolopo: Amchic and Conservation. WWF Nepal Program, Kathmandu 2001 y.
2. *Varro E. Tyler - Lynn R. Brady - James E. Robbers. Pharmacognosy. Lea & Febiger 600, Washington Square Philadelphia, PA., USA. 2003 y.
3. Axmedov E.T. - "Dorivor o'simliklarning tabiiy resurslari va muhofazasi". Toshkent. "O'z.R. Fanlar Akademiyasi Asosiy kutubxonasi" bosmaxonasida chop etilgan. 2020 y. - 196 b.
4. Ergashev A.E., Sheraliyev A.Sh., Suvonov X.A., Ergashev T.A. - "Ekologiya va tabiatni muhofaza qilish". Toshkent. "Fan" nashriyoti, 2009 y. - 320 b.
5. Berdiyev E.T., Axmedov E.A. - Tabiiy dorivor o'simliklar. Toshkent, 2017 y.- 252 b.

Qo'shimcha adabiyotlar

1. Haydarov Q.X., Hojimatov Q.H. O'zbekiston o'simliklari. - Toshkent. O'qituvchi. 1992.
2. Mirziyoyev Sh.M. - Erkin va farovon demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. Toshkent, "O'zbekiston" NMIU, 2017 y. - 56 b.
3. Mirziyoyev Sh.M. - Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. "O'zbekiston" NMIU, 2017 y. - 47 b.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 7-fevraldagi "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risida" gi PF-4947-sonli Farmoni.
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 10-apreldagi "Yovvoyi holda o'suvchi dorivor o'simliklarni muxofaza qilish, madaniy holda etishtirish, qayta ishlash va mavjud resurslardan oqilona foydalanishish chora-tadbirlari tug'risida" gi PQ-4670-sonli qarori.
6. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 20-maydagi "Dorivor o'simliklar xomashyo bazasidan samarali foydalanish, qayta ishlashni qo'llab-quvvatlash orqali qo'shimcha qiymat zanjirini yaratish chora-tadbirlari to'g'risida" gi PF-139-Farmoni.
7. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 20-maydagi "Dorivor o'simliklarni madaniy holda yetishtirish va qayta ishlash hamda davolashda ulardan keng foydalanishni tashkil etish chora-tadbirlari to'g'risida" gi PQ-251-sonli qarori.
8. Курмуков А.Г., Белолипов И.В. - Дикорастущие лекарственные растения Узбекистана. Ташкент, 2012 г - 288 с.
9. O'zbekiston Respublikasining Qizil kitobi. 1 - jild.O'simliklar.-T. "Chinor" ENK, 2019 y.-356 b.
10. O'zbekiston Respublikasining Qizil kitobi. 1 - jild.O'simliklar.-T. "Chinor" ENK, 2019 y.-356 b.Andrew Pengelly. The Constituents of Medicinal Plants: An introduction to the chemistry and therapeutics of

Сканировано с CamScanner